

ION RAȚIU
JURNAL
VOLUMUL 4

Anii rezistenței
(1969–1973)

CORINT
ISTORIE
AUTORI ROMÂNI

ION RAȚIU

JURNAL

VOLUMUL 4

Anii rezistenței
(1969–1973)

Prefață de Nicolae C. Rațiu

Studiu introductiv, note și ediție de Stejărel Olaru

autentici, dar care cred în dreptul majorității naționale de a-și impune voința asupra minorităților conlocuitoare. Degeaba le vorbesc eu de drepturi egale, între indivizi, independent de apartenență națională. Fac însă o retrospectivă istorică pentru a demonstra lui Ion că tradiția naționalismului ardelenesc român e de stânga, e liberală. Sunt convins că mă respectă, chiar dacă nu sunt de acord cu mine.

Vineri, 4 decembrie 1970

Prânzul cu Gusti Popa, la un mic restaurant italian de pe Strada 56 colț cu 9th Avenue. Ne urnim încet la vorbă. Dar apoi îi povestesc despre înmormântarea tatei. L-a interesat că și Chețianu a fost acolo, pe lângă Ilie Lazăr etc., nu mai auzise de el de când a părăsit țara, acum 25 de ani. Am vorbit apoi de frații lui Gusti Popa, Giuțu (Aurel) și Steffi (Ștefan), care au fost în Căminul „Avram Iancu” pe vremea mea, dar înaintea mea.

Ceaușescu, îmi spune Popa, n-a obținut nimic aici. Dar americanii nu trebuiau să-și dea poalele peste cap și să-l primească ca pe un rege. Referindu-se la buletinul meu, remarcă felul cum am descris noi răspunsurile lui Ceaușescu la conferința de presă din New York. O știusem de la Noël Bernard care-mi spunea că Ceaușescu are simțul umorului. Când a fost întrebat despre participarea americană, prin investiții, în industria românească, Ceaușescu a zis că nu intenționează să confiște totul „pentru a doua oară”. Popa îmi spune însă că FRP a lăsat afară un amănunt important. Ceaușescu subliniase că participarea capitalului străin nu trebuie să întrecă 49% în nicio întreprindere, ca „să nu mai fie nevoie să fie confiscate a doua oară”.

Vișoianu o duce bine cu sănătatea. La birou nu sunt decât Gusti și Vardala plus cele două doamne. Vișoianu e decis să meargă în Europa, acum în decembrie, să pregătească lucrurile pentru completarea și refacerea Comitetului Național.

I-am vorbit apoi de prof. Hitchins de la Chicago și despre cartea ce citesc acum cu corespondența dintre Rațiu și Barițiu. Și despre nevoia de a ne organiza total independent de oricine și, mai ales, de America. El e de părere că America e foarte criticată în țară. Nu sunt tocmai de acord, dar nu i-o spun. I-am adus aminte de ASTRA, ASTRU, Albina etc. – toate organizațiile create de noi, românii ardeleni, fără niciun ajutor din altă parte. A fost testimonialul patriotismului nostru *practic*. O contribuție sistematică, zi de zi. Un fel de dijmă, dată de bunăvoie, din puținul sau multul patriotului. Nu a fost vorba de a strânge mai întâi o mare avere și apoi de a da. A fost contribuție constantă, potrivit puterii fiecăruia în momentul respectiv.

În legătură cu chestiunea aceasta i-am pomenit de cazul lui Silviu, care se concentrează în a-și face o situație financiară extrem de puternică, neglijând însă activitatea patriotică. Nu e bine. I-am reamintit că eu am dat banii pentru ieșirea lui Silviu din țară. Bani pe care nu mi i-a restituit niciodată și nici nu a insistat ca CNR să mi-i restituie.

Gusti: „Mi-aduc aminte bine de întrunirea din apartamentul lui Veniamin. Dar n-a fost vorba ca banii să fie restituiți de comitet. Odată Silviu sosit în Occident, totul urma să se aranjeze de la sine.” Cum, nu mi-a spus! „Eu n-am ridicat niciodată această chestiune. Dar Silviu trebuia să o facă.”¹

---

¹ Autorul se referă la întâlnirea din 1 noiembrie 1956, de la Paris, desfășurată în apartamentul lui Virgil Veniamin, în timpul căreia s-a discutat situația lui Silviu Crăciunaș, agentul Securității care își pregătea plecarea din țară sub forma unei pretinse evadări și care solicita românilor din exil o sumă de bani, așa cum îi indicase Securitatea pentru a fi credibil. Ion Rațiu a oferit 2 000 de dolari sub formă de împrumut, ce urmau să îi fie restituiți la un moment dat, ori de Comitetul Național Român, ori de Silviu Crăciunaș. Vezi Stejărel Olaru, *Agentul nostru...*, pp. 119–120.

Sâmbătă, 5 decembrie 1970

Barbu Niculescu¹ îmi spune exact contrariul impresiilor relatate de Gusti Popa. Vizita lui Ceaușescu a fost un foarte mare succes. Va obține Clauza națiunii celei mai favorizate și 30 de milioane dolari investiții și ajutor. E politica lui Kissinger de a crea independență în blocul comunist. De altfel, Nixon cunoaște problemele românești foarte bine. El fusese avocatul Ligii Românilor Liberi. S-a ocupat și de afacerile lui Malaxa.

În preajma alegerilor la președinție, în 1968, i s-a dat o masă la Clubul „Metropolitan” ca să strângă fonduri pentru campania electorală. Cu acea ocazie, au stat de vorbă și Barbu i-ar fi spus că ar fi bine să meargă în România. „Dacă voi fi ales, voi face-o” i-ar fi răspuns Nixon. O fi sau n-o fi adevărat, e indiferent. Dar, evident, vizita a fost un copil foarte sănătos, căci astăzi toți spun că ei au fost moașa la naștere.

Numai Ceaușescu a fost musafir de onoare la Casa Albă, cu banchet dat special pentru el. Dintre români n-au fost prezenți decât doamna Cantacuzino, din ramura basarabeană a familiei, și câțiva din jurul ambasadei RSR.

Părintele Gâldău îmi spune că Ceaușescu a pomenit cifra de 5 miliarde de dolari pentru investiții americane în România. Nu mai puțin de 25 000 de cereri „pentru întregirea familiilor” i-au fost prezentate lui Ceaușescu, altfel vizita n-a fost un succes. Cam se contrazice părintele, dar subiectul e, prin definiție, controversat.

De la orele 13.00 până pe la 18.30, cu George Minden. Am vorbit de toate. Rețin, Free Europe Cttee se termină la New York.

---

¹ Barbu Mihai Niculescu (1911 – ?), om de afaceri, prieten cu Ion Rațiu încă din 1940, când s-au cunoscut la Londra, în calitate de studenți la Cambridge. Despre el, Rațiu a consemnat în jurnal că, în acea perioadă, „nu-l socoteam autentic” și că „nu era patriot român din convingere”. Mai târziu, s-a stabilit în SUA. La începutul anilor 1970 a devenit agent al Securității.

[Bernard] Yarrow iese la pensie. Ceilalți *top executives* își caută un rost aiurea. John Page e la Am. Nickel Co., John Richardson e subsecretar de Stat la State Dept. Minden pleacă în luna viitoare, reținându-și dreptul la pensie. Are 50 de ani acum și-și va primi pensia începând cu împlinirea a 60 de ani, deci în 1981. Mă duce să-mi arate birourile lui în noua clădire din Park Avenue și Strada 32. Sunt extrem de elegante și bine concepute. Societatea ce-și creează se numește The International Advisory Council. Va căuta să facă ceea ce face și acum, însă pe bază comercială, contra plată. Dacă o țară are o problemă, IAC va studia [chestiunea] și-și va da opinia cum trebuie rezolvată. Speră chiar că va primi comenzi de la State Dept. Și apoi, bineînțeles, marile corporații americane, când vor să lucreze în orice țară străină, ar beneficia de un studiu pregătit de organizația lui.¹

Îmi spune că vrea să continue însă distribuirea de cărți în Europa Răsăriteană. El are rețeaua de distribuție. Dacă ar putea obține cărțile ieftin, le-ar lăsa chiar editurilor să facă expediția. Așa ceva e indispensabil, cum i-am atras atenția, pentru că altfel editurile s-ar teme de concurența pe care IAC le-ar putea-o face aici, în Occident. Ca să convingă editurile însă, ar avea nevoie de sprijinul unor fundații. I-am confirmat că-i cunosc pe Getty și pe Gulbenkian. Da, aș fi gata să organizez o masă pentru această chestiune, dar cred că s-ar putea face numai dacă această distribuție în Europa Răsăriteană ar urmări un scop strict nelucrative. Fie că s-ar face un „trust”, sau o fundație specială, sau sub oricare altă formă. Nu i-aș putea atrage însă dacă IAC urmărește realizarea de profituri, fie ele cât de mici.

---

¹ În 1971, după ce opinia publică a aflat că CIA finanțase în secret Comitetul Național pentru o Europă Liberă, programul de publicații al Comitetului (Free Europe Press' Book Center) a fost transferat în cadrul International Advisory Council Inc. (IAC), iar George Minden a fost numit președintele consiliului de administrație al acestei organizații.

Direcția principală a eforturilor sale viitoare, îmi spune, va fi spre America Latină. El a lucrat mult acolo. În Mexic și prin alte țări, ca profesor și director de liceu. În America (Statele Unite) a venit abia acum 15 ani. Deci are foarte bune legături. Ceaușescu i-a făcut bună impresie. Cât o fi cerut, nu știe. Poate cifra de 30 de milioane de dolari. Dar nu va primi mai mult de vreo 15–16 milioane. Totuși, administrația Nixon îl va susține.

„E momentul să vă împăcați, tu și cu Vișoianu. De altfel voi n-ați fost niciodată certați.” „Sigur că nu, i-am răspuns. Eu n-am atacat instituția CNR niciodată. Eu vreau continuitatea luptei naționale.” „Nu e necesară, zice Minden. Poate e mai bine să faceți ceva nou.” N-am urmat ideea. Sunt în dezacord cu el în această privință.

Am vorbit mult de Ardeal. I-am arătat cartea lui Hitchins și i-am citit câteva pasaje, mai ales cele în care se vede că Ioan Rațiu a fost gata să se dea la o parte la Hațeg, unde era deputat, și să-l susțină pe candidatul lui Kossuth, ca să se întărească reprezentanța progresistă. Apoi i-am arătat cum tăicuțu i-a apărat pe secui împotriva grofilor. Dar Minden, care suferă de trufie intelectuală, cunoaște prea puțin istoria ardeleană. Nu vrea să o admită și spune prostii pentru că n-o înțelege. De exemplu, nu știa că, la alegerile de la sfârșitul revoluției, românii obținuseră o majoritate relativă de deputați în dieta Ardealului!

I-am dat să citească textul scrisorii ce vom trimite organizațiilor evreiești din Londra cu ocazia comemorării ce vom face la sinagogă pe ziua de 20 ianuarie 1971. Și-am vorbit apoi de cartea lui Nagy-Talavera. Asta pentru că el afirmase din nou că românii sunt antisemiți. Eu l-am asigurat că problema, pentru mine, nu se pune absolut deloc. Că n-am niciun sentiment automat în această chestiune. Evreul e un om; dacă e bun, îl stimez, dacă e rău, îl disprețuiesc. Dar pe cât aprofundez studiul problemei antisemitismului românesc, pe atât descopăr lucruri care-l explică, deși

nu-l justifică. De exemplu, văd că imigrația masivă în Bucovina și Moldova de Nord a avut loc în a doua jumătate a secolului trecut. Evreii polonezi și ruși au găsit acolo azil și protecție. Odată ajunși însă acolo, nu s-au mulțumit cu asta și au cerut pe toate căile și prin propagandă în Occident să li se dea cetățenie românească. Și asta când majoritatea dintre ei nici nu vorbeau românește! Nu e de mirare că guvernele din acel timp au refuzat să încadreze acest element alogen, deși promisese să o facă, sub presiunea lui Disraeli, la Congresul de la Berlin.

Duminică, 6 decembrie 1970

Cu Nicolae toată ziua. Demonstrează multă profunzime de gândire, deși e mult prea introspectiv. Împreună mergem la Ion Cârja, unde-l cunoaștem pe brutarul Ben Widger. Ion îmi dă o evocare a tatălui meu, foarte frumos scrisă. Voi publica-o în FRP.

Seara, cu Patricia Blake. N-o interesează comemorarea ce organizăm în ianuarie 1971. Face observația că ar trebui să schimbăm cuvintele „abuzuri grave” cu „acte brutale”. Are dreptate, primele se referă prea mult la crimele lui Stalin. E, de fapt, o terminologie comunistă. Nu găsește că Irwin Shaw e cel mai potrivit distins oaspete. Elie Wiesel ar fi mult mai bine. E un om mai profund, care a suferit mult. Pe vremea când era copil în Auschwitz, era înconjurat de moarte peste tot.

Îmi vorbește de Maritsa Földes, dramaturga din Cluj. Patricia va scrie o carte despre Soljenițin. A început-o deja și are nevoie de 6 luni. De aceea pleacă de la *Time*. Nu știe ce să facă. Fusesse invitată de Földes să se ducă la Sinaia. Gratis. Deci e favorabil privită de regim. Poetul Bill Smith a fost în țară și a fost foarte impresionat de filmul lui Pintilie. I-a spus însă Lidiei Ionescu, securista interpretă care-l însoțea peste tot și cu care trăia, că este cea mai subtilă condamnare a comunismului ce a văzut vreodată.

Rezultatul, filmul nu va fi arătat în străinătate. Mi-a vorbit și de un oarecare William Barnes, care a fost în România într-o misiune oficială. Nu știu dacă e la State Dept. Îmi spune că tânărul Bonfante e în biroul din Londra al revistei *Life*, nu *Time*. Tatăl lui e filoromânul Bonfante, prof[esor] italian de filologie care vine regulat la congresele Societății Academice Române.

Marti, 8 decembrie 1970

Îl invit pe Vișoianu la masă la Plaza. E scandalizat că Ciorănescu a fost dat afară de la REL. Incidentul e curios. Noël Bernard a angajat o serie întreagă de evrei nou-sosiți din țară. Când l-a angajat pe tânărul Baranga, Ciorănescu, care era subdirectorul secției, s-a opus. Bernard l-a acuzat de antisemitism. Ciorănescu și-a dat demisia din postul de subdirector. Bernard a acceptat demisia imediat și i-a comunicat apoi că postul de redactor pe care-l avusese înainte nu mai e vacant¹.

Deci Ciorănescu a rămas fără post. A început un proces împotriva REL etc. Dar toate astea sunt palavre. Omul are 50 de ani. Fără pensie, fără nimic, după 15 ani de serviciu la REL, situația lui e extrem de grea. Am promis că mă voi interesa, în speranța că-l

---

¹ Autorul se referă la Harry Baranga, actor, fiul lui Aurel Baranga, poet și dramaturg de origine evreiască. Tatăl său a fost desemnat de conducerea de partid din România să înființeze și să conducă revista de satiră *Urzica*, al cărei redactor-șef a fost între 1949 și 1979. Aurel Baranga a fost și membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Român (CC al PCR). Harry Baranga a plecat din România, iar în vara lui 1970 a fost angajat la Radio Europa Liberă de către Noël Bernard. Imediat, George Ciorănescu, directorul adjunct al secției române, l-a acuzat pe Bernard că-i angajează pe fiii comuniștilor din România și și-a dat demisia, mizând pe faptul că nu va fi acceptată, ceea ce nu s-a întâmplat însă. Ulterior, Ciorănescu a câștigat procesul în instanță și a fost reangajat la secția de documentare, unde a lucrat până la pensionare.

voi putea convinge pe Bernard să accepte o soluție de compromis. Voi face-o la Klosters, când mă duc acolo de Anul Nou.

C. Drăgan a fost să-l vadă. Ar fi vrut să se adreseze la adunarea românilor din New York la „Zece Mai”, anul acesta. Pe vremuri îi propusese să includă doi legionari în comitet. Omul n-are nicio judecată politică. Nu-și dă seama că CNR nu poate să aibă participare legionară, să zicem „oficială”. S-ar putea, eventual, include un legionar reformat și democratizat, cum i-a primit și Maniu în PNȚ. Dar atât. Am fost de acord cu el și i-am povestit cum mă pune într-o situație jenantă Drăgan la Mișcarea Europeană, căci eu îl plasasem acolo. E o eroare, o greșeală, pe care o recunosc imediat.

Pe Gusti Popa îl laudă fără preget. Din nou îi spun că partidul trebuie să fie activ. „Gusti e comod. Un om așa de treabă. Cu judecată bună”, îmi spune. Probabil, dar nu e destul. Yarrow i-ar fi spus că a sosit momentul să meargă în Europa să reorganizeze și să completeze CNR. Vișoianu ar fi dorit s-o amâne până la primăvară. Îi spun că, din informațiile mele, F.E. Cttee se va restrânge, în curând, la operația radio, condusă de la München. Va lua masa cu Yarrow chiar mâine.

Vorbind de reorganizare, o discută cu mine ca și cum eu voi intra fără discuție. Din nou îi atrag atenția că generalul Lazăr mi se opune, deși eu nu știu ce-mi reproșează. „Regele e un om de treabă, dar n-a avut niciodată noroc cu sfetnicii. Vergotti¹ l-a sfătuit dezastruos în chestiunea procesului de la Lisabona. El recomandase pe un avocat al nevestei sale din mijlocul Americii, care habar n-avea de legile și procedura portugheză. Și Lazăr l-a susținut. Mi-a povestit cum odată i-a ripostat lui Vișoianu, care susținea că procesul trebuie condus de un expert care cunoaște legile portugheze. Lazăr i-ar fi arătat pe un raft o serie de cărți

---

¹ Jacques M. Vergotti (1915–2000), maior. A fost ofițer de ordonanță al regelui Mihai I și l-a însoțit în exil, în Elveția. Mai târziu s-a stabilit în SUA, unde a predat istorie și științe politice.

portugheze de drept. Ca și cum asta l-ar fi făcut pe el expert în materie!? *Sancta simplicitas*¹. Procesul a fost pierdut, bineînțeles. Ionel Styrcea² a fost mai bun, dar și el, pe vremea când era la Palat, le-a creat foarte multe probleme, pentru că era nerăbdător și instabil. Asta tocmai când pregăteau lovitura de stat împotriva lui Antonescu. Și-apoi Negel³. Om extrem de simplu, care-i povestea glume regelui, fără întreruperi. Mihai așa e însă. Foarte leal. Dar odată convins de contrariu, își lasă sfetnicii să cadă. Dintr-odată. O duce greu astăzi. „Trăiește mai modest decât mine, îmi spune Vișoianu. Nu știi însă ce-l leagă atât de mult de Lazăr, care n-are deloc simț politic. Lazăr e tip de ascet, nu de politician.”

---

¹ „O, sfântă naivitate!”, în lat., în orig.

² Ioan Mocsony-Styrcea [Mocioni-Stârcea] (1909–1991), mare proprietar agricol și industriaș, diplomat și mare demnitar al Curții Regale. A obținut licența în limbi moderne la Cambridge, în 1932. A fost atașat de legăție la Geneva, la Secretariatul General al Societății Națiunii (1936–1940), detașat de la Ministerul Afacerilor Străine ca secretar particular al regelui Mihai I (1942–1944), locțiitor sau girant al Mareșalului Curții Regale (1943–1944), Mare Maestru de Vânătoare al regelui (1944) și Mareșal al Curții Regale, numit la 23 august 1944. A îndeplinit cele două demnități până în 4 noiembrie 1944, când a demisionat din ambele funcții. A fost arestat în septembrie 1947, condamnat la 2 ani de închisoare corecțională, apoi reanchetat în cadrul procesului Pătrășcanu și condamnat la 15 ani de muncă silnică, în 1954. În timpul detenției a colaborat cu autoritățile, acceptând să-și scrie memoriile la cererea acestora. Eliberat în 1962, a plecat în Elveția, doi ani mai târziu.

³ Dimitrie (zis Dede) Negel (1890–1969), avocat, industriaș și proprietar agricol, doctor în drept – titlu obținut la Paris. A fost senator (1939–1940), subsecretar de stat la Ministerul Economiei Naționale (1941), administrator al Domeniilor Coroanei (1942–1944), ministru al agriculturii și domeniilor (august 1944), ministru ad-interim al justiției (octombrie – noiembrie 1944) și Mareșal al Curții Regale, numit în urma demisiei lui Ioan Mocsony-Styrcea (noiembrie – decembrie 1947). A părăsit România cu trenul regal în ianuarie 1948, iar peste 1 an a fost judecat și condamnat în lipsă la 10 ani de temniță grea.

„Securitatea și-a dovedit eficiența în acțiunea de supraveghere și de infiltrare a anturajului lui Ion Rațiu, reușind astfel să semene discordia între toate grupurile de exilați români și să împiedice cooperarea lor, chiar dacă, la o privire obiectivă, exilații se dovedeau în multe privințe propriii lor dușmani. În ciuda acestui fapt, Securitatea nu a putut să-i oprească pe niște indivizi hotărâți precum Ion Rațiu, frații Cârja din New York și mulți alții menționați în jurnal să condamne public dictatura comunistă și să denunțe cultul personalității lui Ceaușescu.”

NICOLAE C. RAȚIU

„Rațiu a fost un om pragmatic, adept al proverbului latin «Primum vivere, deinde philosophari». A știut să-și pună ordine în acțiuni și idei în funcție de utilitatea lor. Pragmatismul însă nu i-a negat latura idealistă, pentru că banii câștigați nu reprezentau un scop în sine, ci mijlocul prin care să-și îndeplinească obiectivul său de decenii întregi. Se visa cu adevărat independent din punct de vedere financiar astfel încât să se retragă din afaceri, cum scria chiar el în jurnal, «pentru a mă concentra asupra activității patriotice românești.»

STEJĂREL OLARU

„Abia astăzi, încoronând posteritatea autorului, jurnalul lui Ion Rațiu își recapătă enorma forță de impact de care s-ar fi cuvenit să beneficieze în contextul electoral otrăvit de acum trei decenii. Cel dintâi efect major și copleșitor al lecturii este că topește încet, dar sigur toată zvonistica disprețuitoare-minimalizatoare, elaborată și răspândită de reaua-voință a anturajului politic suspect de dornic în a-l ponegri pe Ion Rațiu. Un personaj atât de atipic, remarcabil și memorabil nu putea evita probele de suspectare și de discreditare ale unei lumi dedicate prin excelență cancanului nimicitor și de ironiei corozive.”

DAN C. MIHĂILESCU

INSTITUTUL DE INVESTIGARE
A CRIMELOR COMUNISMULUI ȘI
MEMORIA EXILULUI ROMÂNESC

Partener media

FRANCE
MÉDIAS
MONDE

Carte recomandată de
Historia